

tilirken kullanılan “vesvâs” kelimesi “sürekli vesvese veren, gizli telkinlerde bulunan” anlamına gelir. Bu kavramın Kur’an’daki kullanılışı göz önünde bulundurulduğunda vesvese veren şeytanın, kişinin nefsanî arzuları ve kötü insanlardan ibaret olduğu anlaşılır (M. F. Abdülbâki, *el-Mu’cem*, “vesvese” md). Aynı âyette yer alan **hannâs** (sinsi) kelimesi de kendisinden sığınılacak varlığın niteliğini göstermektedir.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, Nâs sûresinde Allah’ı niteleyen “rab, melik, ilâh” kelimelerinin dar kapsamlı “nâs” yerine felak sûresindeki gibi bütün yaratılmışları içine alan “mâ halak” (yaratıldığı her şey) terkbine izâfe edilmemesinin sebebini şöyle açıklamaktadır: İçlerinde rab edinilenler ile hükümdarların bulunması ve Allah’tan başkasına ibadet yapılmasıyla bilinen varlık türü insandır. Sûrede insanları yaratan, rahmetiyle geliştirip yaşatan, bütün bir kâinata olduğu gibi onlara da hâkim bulunan ve tapılmaya yegâne lâyük olanın sadece Allah olduğu mesajı verilmektedir. Ayrıca İslâm anlayışına göre insan kâinatın en değerli varlığıdır, ona nisbet edilen şeyler (rab, melik, ilâh) bütün yaratıklara nisbet edilmiş sayılır (*Âyât ve süver*, s. 128-130).

Nâs sûresinin faziletine dair birçok rivayet nakledilmiştir. Genellikle İhlâs ve Felak sûrelerinin de yer aldığı rivayetlerde Muavizât’ın Kur’an’ın üçte birine denk gelen fazileti, şifa verici ve koruyucu özellikleri, yatmadan önce ve her namazdan sonra okunmasının gereği vurgulanmaktadır. Hz. Âişe’den nakledilen bir hadise göre Resûlullah rahatsızlık zamanında ve gece yatağa gireceği sırada İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini üç defa okuyup avuçlarına üfler ve elleriyle bütün vücudunu sıvazlardı (Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 14; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 98; sûrenin faziletiyle ilgili diğer rivayetler için bk. Şevkânî, V, 518-519; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, s. 414-437).

Nâs sûresi

Nâs sûresiyle ilgili olarak yapılan çalışmalar arasında İbn Sînâ’nın (Delhi 1311/1893; nşr. Hasan Âsî, *et-Tefsîrû’l-Kur’âni ve’l-luğatü’ş-şûfiyye fi felsefeti İbn Sînâ*, Beyrut 1403/1983, s. 121-125), Burhâneddin İbrâhim b. Muhammed el-Meymûnî’nin (Süleymaniye Ktp., Yenicami, nr. 151), Muhammed b. Abdülvehhâb’ın (nşr. Fehd b. Abdurrahman b. Süleyman er-Rûmî, *Mecelletü’l-Buḥûsü’l-İslâmiyye*, sy. 33 [Riyad 1412/1992], s. 143-179) ve Ali Şeriatî’nin (*el-Müntekâ*, IV/12 [1988], s. 75-84) *Tefsîru sûreti’n-Nâs* adını taşıyan eserleri zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ragıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “İns”, “vss” md.leri; *Lisânü’l-‘Arab*, “avz”, “kşş” md.leri; M. F. Abdülbâki, *el-Mu’cem*, “vesvese” md.; Buhârî, “Fezâ’ilü’l-Kur’ân”, 14; Ebû Dâvûd, “Edeb”, 98; Mâtürîdî, *Âyât ve süver min Te’vilâti’l-Kur’ân* (nşr. Ahmet Vanlıoğlu – Bekir Topaloğlu), İstanbul 2003, s. 128-130; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥü’l-ğayb*, XXXII, 197-199; Şevkânî, *Fethü’l-kadir*, V, 518-519; İbrâhim Ali es-Seyyid Ali İsâ, *Fezâ’ilü süveri’l-Kur’âni’l-Kerim*, Kahire 1421/2001, s. 414-437.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

NASÂRÂ (نصارى)

İslâm kaynaklarında
hıristiyanları ifade etmek için
kullanılan kelime
(bk. HİRİSTİYANLIK).

NÂSİBE (الناسبة)

Şia’nın
Hz. Ali taraftarlarına
düşmanlık besleyenler için kullandığı
bir tabir.

Sözlükte “bir şeyi ortaya dikmek; birine karşı kötülük ve düşmanlık besleyip bunu izhar etmek” anlamındaki **nasb** kökünden türeyen **nâsibe** kelimesi “kin ve düşmanlık besleyenler” mânasına gelir (*Lisânü’l-‘Arab*, “nşb” md.). Nâsibe (**nâsibiyye**, **nevâsıb**), İmâmiyye Şiâsî literatüründe Hz. Ali’ye, evlâtlarına ve taraftarlarına karşı olan zümrelere verilen bir isimdir.

İmâmiyye Şiâsî, fikirlerine muhalefet edilmesi ve kendilerine karşı takyîye uygulanması gereken muhaliflerini “ehl-i hilâf” diye belirtir. Ehl-i hilâf içinde muhalefetleri ileri durumda olanlara nâsibe denilir. Bunlar genellikle Hâricîler ve Emevîler olarak düşünülürse de zaman zaman kapsamın genişletilerek ehl-i hilâfın tamamını

içine aldığı görülür. Bazı Şii müellifleri, yetmiş üç fırkaya ayrılacağı bildirilen İslâm ümmetinin Şia ve Ehl-i sünnet olmak üzere iki ana fırkada toplanabileceğini, her ikisinin de iyi ve kötü olmak üzere iki isimle anılabileceğini belirterek “Ehl-i sünnet” tabirinin aslında güzel bir adlandırma olup mensupları kendilerini bununla anarak muhaliflerinin onları nâsibe diye isimlendirdiğini ifade eder (Murtazâ Dâif Hasenî Râzî, s. 28, 208, 209). Buna göre Ehl-i sünnet’in tamamının nâsibe kapsamı içinde yer alması gerekir. Ancak muhaliflerini ehl-i hilâf ve özellikle Ehl-i sünnet’i “âmme” olarak isimlendiren Şii âlimlerinin çoğu, Şia’nın Râfıza (Revâfız) diye adlandırılmasına benzeyen bu görüşe itibar etmemiştir. Diğer taraftan imamın nasla tayin edilmesi gerektiğini belirten Şii görüşü karşısında imâmetin seçimle (biat) gerçekleşeceğini ileri sürenlerin nâsibe diye anıldığı, ayrıca, “Kişinin Sünnî olması için Ali’den nefret etmesi gerekir” diyerek Zeyd b. Ali’ye karşı mücadele edenlerin de nevâsib ismini aldığı belirtilmekteyse de (M. Cevâd Meşkûr, s. 513) bunlardan ilki nâsibeyi umumileştireceği, diğeri de Zeyd b. Ali zamanında Ehl-i sünnet kavramının henüz yerleşmemiş olduğu gerekçesiyle kabul görmemiştir. “Yemin ederim ki bize harp ilân eden nâsib, sevmediğimiz şeyleri yüzümüze karşı söyleyen kimseden daha çok sıkıntı vermez” meâlinde Ca’fer es-Sâdik’a nisbet edilen bir ifadede (Küleynî, II, 222-223) nâsib veya nâsibinin “imamlara ve onların aile fertlerine karşı düşmanlık besleyen ve mücadeleye kalkışan kimsede” anlamında kullanıldığı anlaşılır. Bu telakkiye göre başka fırkalara mensup da olsa düşmanlık beslemeyen, kin ve intikam arzusu duymayanlar nâsibe kavramı içinde yer almaz.

Şii hadis mecmualarında nâsibeye dair bilgi verilirken peygamberlerin ve Şii müminlerin cennetin çamurundan, nâsibenin ise kokmuş balçıkta yaratıldığı (*a.g.e.*, II, 3), nâsibî ile karşılaşılıp tokalaşmak zorunda kalındığında elin yıkanmasının gerektiği (*a.g.e.*, II, 650), aç kalan bir müminin nâsibiye gidip yemek istemesinin aklıktan ölmesinden daha kötü olduğu (*a.g.e.*, II, 204), Allah için iyilik yapan bir müminin âhirette, kendisine daha önce iyilik yapmış olan nâsibiler dışındaki bütün çevresini cehennemden çıkaracağı (*a.g.e.*, II, 197-198) gibi değerlendirmeler özellikle Ca’fer es-Sâdik’a izâfe edilmiştir. Şii fakihleri de fıkıh kitaplarının çeşitli bölümlerinde nâsibeyle ilgili hükümler vazetmişlerdir. Buna göre bir nâsibinin elini soktuğu su

NÂSİBE

necis sayıldığı için kullanılmaz, ayrıca onun arkasında namaz kılınmaz, nâsibinin cenazesi yıkanmaz. Zekât ve sadaka-ı fıtr nâsibîye verilemeyeceği gibi bir Şîî'nin -babası dışında- herhangi bir nâsibinin yerini hacetmesi de câiz görülmemiştir. Şîî bir erkek nâsibî bir kadınla evlenemez, durum evlendikten sonra anlaşılırsa boşanması gerekir. Köle âzat etmek övgüye lâ-yık bir davranış olmakla birlikte nâsibî olan köleyi âzat etmek çirkin bir hareket sayılmış, kefaretin nâsibîye verilmesi câiz kabul edilmemiştir. Nâsibî'nin kestiği hayvanın etinin yenip yenmeyeceği konusunda ise kesinlikle yenilmeyeceği, zaruret ve takıyye halinde yenilebileceği, besmele çekilmişse yenmesinin câiz olduğu şeklinde üç farklı görüş ortaya konulmuştur (daha geniş bilgi için bk. Kohlberg, s. 99-105).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "nşb" md.; Ebû Hâtîm er-Râzî, *Kitâbü'z-Zine* (nşr. Abdullah Sellûm es-Sâmerrâî, *el-Ğulûv ve'l-fıraku'l-Ğâliyye fi'l-hağâretü'l-İslâmiyye* içinde), Bağdad 1982, s. 256-258; Küleynî, *el-Uşûl mine'l-Kâfi*, Tahran 1365, II, 3, 197-198, 204, 222-223, 650; Murtazâ Dâî Hasenî Râzî, *Tebşîratü'l-'avâm fi ma'rifeti makâlâti'l-enâm*, Tahran 1313, s. 28, 208, 209; M. Hasan en-Necefi, *Cevâhirü'l-kelem*, Necef 1379/1959, VI, 63-68; Ali et-Tebrîzî el-Garavî, *et-Tenkih fi Şerhi'l-'Urvetü'l-vüşkâ*, Necef 1381/1961, II, 41, 84, 85; E. Kohlberg, *Belief and Law in İmâmi Shi'ism*, Hampshire 1991, s. 99-105; M. Cevâd Meşkûr, *Mevsû'atü'l-fıraku'l-İslâmiyye* (trc. Ali Hâşîmi), Beyrut 1415/1995, s. 513; Dihhüdâ, *Lugatnâme*, XXVII, 827.

MUSTAFA ÖZ

NÂSİHİ

(النَّاسِحِي)

Ebû Muhammed Abdullah b. Hüseyin en-Nâsîhî en-Nisâbü'rî
(ö. 447/1055)

Hanefî âlimi.

373 (983-84) yılında Buhara'da doğdu. Nâsîhî nisbesi dedelerinden Nâsîh adlı bir kişiyle ilgilidir. Kadî Ebü'l-Heysem Utbe b. Hayseme en-Nisâbü'rî'den fıkıh, Bişr b. Ahmed el-İsferâyîni, Ebû Amr İbn Hamdân, el-Hâkim Ebû Ahmed [Ebû Muhammed] el-Hâfız'dan hadis okudu. Kendisinden oğulları Muhammed ve Yahyâ ile Ebû Abdullah el-Fârisî, Ali b. Abdülgâlib ed-Darrâb, Ali b. Ubeydullah el-Hatîbî, İsmâil b. Amr el-Buhayrî ve diğerleri rivayette bulundu. Nâsîhî, Sultan Mahmûd b. Sebük Tegin'in Buhara'da kadılıkadâtlığını yaptı; ders ve fetva verdi. 412 (1021) yılında hacca gitti, bu sırada uğradığı Bağdat'ta ders verdi. 447'de (1055) Buhara'da vefat etti. Nâsîhî'nin kendi döneminde Hanefî ulemâsı

arasında önde geldiği kaydedilir. Münazara, tedris ve fetva alanlarında tanınmıştır. Sika, dindar ve sâlih bir kişi olarak bilinir. Oğulları Muhammed ve Yahyâ da kadılık yapmıştır. Torunu Ahmed b. Muhammed en-Nâsîhî ile kızından torunu Abdürrahim b. Ahmed b. Urve de fıkıh âlimidir.

Eserleri. 1. *Cem'u (Muhtasarı / el-Cem' beyne) vaqfeyi'l-Hilâl ve'l-Haşşâf*. Hanefî fakihlerinden Hilâl b. Yahyâ ile Hasşâf'ın *Ahkâmü'l-vaqf* adlı eserlerinin cem'i ve ihtisar edildiği bu çalışmanın kütüphanelerde bir kısmı *Ahkâmü'l-vaqf* adıyla kayıtlı çok sayıda nüshası mevcuttur (meselâ bk. Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1587; Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 507, Fâtih, nr. 1469, Hafid Efendi, nr. 46, Serez, nr. 1077, Yenica-mi, nr. 351, 1190, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 499, Karaçelebizâde Hüsâmeddin, nr. 93, Reşid Efendi, nr. 288, Süleymaniye, nr. 378). Burhâneddin et-Trablusî, Nâsîhî'nin eseriyle Cemâleddin el-Konevî'nin *el-Muntehab min vaqfeyi'l-Hilâl ve'l-Haşşâf* adlı eserini bir araya getirerek ihtisar, cem'i ve ilâvelerle *el-İs'âf fi ahkâmi'l-evkâf*'ı kaleme almıştır. 2. *el-Mes'ûdi fi'l-fürû'ü'l-Hanefiyye*. Muhtasar bir eser olup Gazneli Mahmud'un oğlu Sultan Mesud için telif edilmiştir. İbnü's-Şihne kitabın meşhur olduğunu ve özet şekilde birçok meseleyi naklettiğini söyler (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1676). Eserin Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde iki nüshası kayıtlıdır (Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, nr. 243; Veliyyüddin Efendi, nr. 1326). 3. *Kitâbü'l-Muhtelef beyne Ebî Hanîfe ve's-Şâfi'i*. Klasik fıkıh kitaplarının tertibiyle ve meseleler halinde derlenmiştir (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 464).

Nâsîhî'nin kaynaklarda *Tehzîbü Edebi'l-kâdî (kazâ')* li'l-Haşşâf ve *Edebü'l-kâdî* adlı iki eseri daha zikredilmektedir. Bağdatlı İsmâil Paşa'nın Nâsîhî'ye nisbet ettiği (*İzâhu'l-meknûn*, I, 467) ve kütüphaneye kayıtlarına da bu şekilde geçen (Süleymaniye Ktp., Antalya [Tekelioğlu], nr. 852, vr. 7-36) *Dürerü'l-ğavvâş fi 'ulûmi'l-havâş* isimli eserin, Gazzâlî ile (ö. 505/1111) Kurtubî (ö. 671/1273) gibi muahhar müelliflere atflar yapıldığı ve sonunda 1115 (1703) tarihi kaydedildiği için Nâsîhî'ye ait olması mümkün değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 443; Abdülgâfir el-Fârisî, *Târîhu Nisâbü'r: el-Muntehab mine's-Siyâk* (nşr. M. Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1326 hş., s. 75, 435, 605, 745; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muhteyye*, I, 281; II, 305-306, 409-410, 577; III, 184-185, 591-592; İbn Kutluboğa, *Tâcü'l-terâcim fi tabakâti'l-Hanefiyye*, Bağdad 1962, s. 31; Mah-

mûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü'l-İlmi'l-ağ-yâr min fukahâ'i mezhebi'n-Nu'mâni'l-muhtâr*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1931, vr. 151^{a-b}, Temimî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, IV, 165-166; *Keşfü'z-zunûn*, I, 21; II, 1400, 1676; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 102-103, 179-180, 225; Brockelmann, *GAL*, I, 459-460; *İzâhu'l-meknûn*, I, 467; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 28, 39; M. Ebû Bekir b. Ali v.dğr., *İstidrâkât 'alâ târihi'l-türâsi'l-'Arabî*, Cidde 1422, V, 30-31; Cengiz Kallek, "Hilâl b. Yahyâ", *DİA*, XVIII, 21.

TAHSİN ÖZCAN

NÂSİR, Cemal

(bk. CEMAL ABDÜNNÂSİR).

NÂSİR ABDÜLBÂKİ DEDE

(bk. ABDÜLBÂKİ NÂSİR DEDE).

NÂSİR b. ALENNÂS

(النَّاصِر بن عَلَنَاسِ)

(ö. 481/1089)

Hammâdi emîri
(1062-1089).

Sanhâce Berberleri'nden Zirîler'e mensuptur. Amcası Muhammed b. Hammâd'ın oğlu Bulukkin'in ölümüyle 1 Receb 454'te (11 Temmuz 1062) Hammâdi emîri oldu. Bu dönemde Zirî Sultanı Muiz b. Bâdis, Fâtîmîler'e olan bağlılığını bırakarak Abbâsîler'i metbû tanındığını ilân etti, bunun üzerine Fâtîmîler, Berberleri'ni ve bedevî Araplar'ı Muizz'e karşı kıskırtıp ayaklandırdılar. Muiz Kayrevan'ı terkedip Mehdiye şehrine kaçmak zorunda kaldı. Araplar'ın yağmalarından kaçan zengin yerliler de Hammâdîler'e sığındılar. Hammâdîler'in refah seviyesini yükselten bu gelişme Araplar'la aralarının açılmasına sebep oldu.

Nâsir b. Alennâs 457'de (1065), Zirî Hükümdarı Temim b. Muiz es-Sanhâci'nin sahip olduğu toprakları ele geçirmek istedi. Ordusundaki Zenâte Berberleri ve Benî Hilâl Arapları ile birlikte Temim'in üzerine yürüdü. Benî Hilâl Arapları ile Zenâte Berberleri'nin Temim'in ordusunda bulunan Benî Riyâh Arapları'nın etkisiyle saf değiştirmeleri Nâsir b. Alennâs'ın ordusunun bozguna uğramasına yol açtı. Nâsir 200 kadar adamıyla Kal'atü Benî Hammâd'a kaçabildi, bu arada kardeşi Kâsim'ı da kaybetti. Bu yenilgiden sonra Nâsir, Saldae'nin güneyinde stratejik açıdan önemli bir mevkiye yeni bir şehir kurdu (457/1065) ve burasını kendine başkent yaptı (461/